

پرسی زمان به گشتی و زمانی "دایک"!

برایم فهرشی- کهمال عملیدوست

کهمال عملیدوست: کاک برایمی هیژا، زور بهی توژیژنمه زانستییهکانی سالانی رابردو له بوارمکانی به تایبیت پهروهرده، دهر و ناسیدی و زمانناسیدا له پهیوهند لهگهل زمانی "دایک" دا بهو ناکامه گهیشتون، که پیویسته بایهخیکی زور زیاتر به زمانی دایک بدریت. گوايه زمانی دایک کلیلی کردنمهوی دهرگاکانه بهرمو زمانی دووهم و واوتر. نهمه بو نیمهوی کورد به تایبیتی، که پرسی زمانی "دایک" مان له سئ پارچهی کوردستان ههروا چارهسهر نهکراوه، له باشوور دوخهکه جیوازه، و له سهردهمی گلؤبالیزاسیون و بهجیهانیویوندا به گشتی و بو پهنا بهران و کوچبهران دیسانهوه به تایبیتیر پرسیکی گرینگ و بنهرهتیبه. نهمه جگه له مهوی که زمانی دایک و مک بناغهی "نایدینتی"، هویت و پیناسیکی سهقامگیری مروقیش نهیبنرئ. نیوه و مک پسیوریکی له میژنهی بوار ی پیداکوگی شانؤ و داریزهری سیستهمی راهینان که پرسی زمان به گشتی و زمانی دایک و زمانی کوردی به تایبیتی دهغه غهتان بووه و ههیه نم پرسه چون نهیبنرئ؟

برایم فهرشی: زمان دوری له مانهوه و گهسهکردنی مروث به گشتی گیزاوه و میشک و جهسته ئینسانی له کارمهستهکانی سرووشنی دهر باز کردوه و ژبانی نهمرووی پنبهخشیوه. ههموو زیندهمورانی تر جهسته و میشک و چهشتیک زمان بو پیوهندی گرتنیا ن ههبووه، بهلام هیچیان خاوهنی نهو زمانه نهبوون که نهوان له لهناوچوون بیاریزی و ژبانیان بهرمو گوران و باشترکردن بهرئ، و مک دایناسورمکان که مزینترین زیندهموری سهو و شکانی بوون. نهوان و بیژمار بالنده و پهلهومر و نازل و زیندهمور له ناوچوون، له بهر نهبوونی نیمکانی بیرکردنمهوه، تاقیکردنمهوه و دهربرین له ریگای زمان.

تاقیکردنمهوه و بیر و هزر که دهبیته هووی گوران و گورانکاری، له ریگای زمانهوه رادهگوژیرو و بهرهم و کهسهه پیش دمخات و نالوگور له ژبانی مروثدا پیک دههینی. به بی بوونی زمان مروث هم له ناوخویدا و هم له پیوهندی له گهل سرووشت و کارمهستهکان، نیمکانی مانهوهی له دایناسور پتر نهبوو، زیندهمورانی لهناوچوو، نه میشکی پلان داریزهریان ههبووه و نه جهستهی بهرهمهینر و نه زمانی دهربرین، هههچهند به شیوهی سنووردار، نیمکانی خوپاراستن به شیوهی غریزی و تاقیکردنمهویان له گهل سرووشت، دیاردهکان و زیندهمورانی تر و ئینسان ههبوو. که وایه له پلهی یهکم، مانهوهی ئینسان گریدراوی دیاردهیکه به ناوی زمان، که خووی به شیوهی سهه بهخو بوته باسکی زانستی و فلسفی.

سالها به ناوی زانست میشک به ماسولکه دهسوپهیندرا، نهمروو دهراندرو که میشکی ئینسان له "پورز"، سیناپس پیکهاتوه و به میلیارد خانهی تیدایه و زمان یهک له ناومندهکانی میشک پیک دههینی. پروسهی پیکهاتی ناوهندی زمان له گهل فورم پهیداکردنی میشک له تمهمنی حهوت مانگان له مندالانی دایک، به سهه نهجام دهگا و یهکمهین دهنگ و پهیف له ریگای دایکهوه دهگاته مندال که دهنگدانهوهی له ریگای ههر دوو لهگهنی دایکهوهیه. کهوایه ههست و تیگیشتن و تاقیکردنمهوه و رمنگدانهوهی جیهانی دهرمهوی ناو مندالان، ههتا کاتی له دایکبوون له ریگای دایکهوه تهجروبه دهکروئ. تاقیکردنمهوهی دوامانگهکانی ژبان له ناو مندالان، بو مندالکه دهکروئ و مک سهه منای تاقیکردنمهوهی ژبان بییندروئ، که له گهل له دایکبوون دریزه پهیدا دهکات، که نهوه زمانیش دهگریتهوه.

ستروکتوری زمان لهو ماوهیهدا سهه متاکانی دهسپیدهکات و له گهل ژبانی دهرمهوی مندالانی دایک دریزه پهیدا دهکات و پیشکهوتن بهخویهوه دهبیئی و پروسهکی بهردوام دهبی. فیربوون به گشتی و فیربوونی زمان دهبی و مک پروسهیکی سرووشتی بزاندروئ که ههه مروثیک دهیویئ. نهم و تهیهه رهنکه بو نیمه ماکی پیداکوگی و پهرورده بی. واته پروسهی فیربوون، دهسکرد و میتودیک نییه، بهلکوو لههاتووی سرووشتی مروثه، که له ریگای سیستهمهکانی به ناو فیرکردن و بارهینان و تئوری و ئیدنولوژی، سههقت دهکروئ.

ههه له ریگای تئوری، ئیدنولوژی و سیاست، که لیزه و لهوئ دهرهوانی راسیستی بی، زمانی دایک دهکوهیته بهر هیرش بو تیکدانی ناسنامه و کهسایهتی. له ههموو نهو و لاتانهی بهناوی زانست، سیاست، ئیدنولوژی، مهسلههتی نابووری، تیجاری، ئیداری، میلی و نهتهوهی و ههه هوپهکی تر، زمانی دایک ههلهپهسیندروئ، هیرش کراوته سهه زات و سرووشتی مندال به مهبهستی نوقسانکردن و نهپووانی پروسهی سرووشتی و ناسایی پیشکهوتن، ههه له بوار ی زمان و ههه کهسایهتی که قورسای له سهه ژبان و داهاتوو دهمنی. نهوه نهو مندالانهش دهگریتهوه که زمانی دایکیان له لایهن بنهالهکانی خوینانهوه لی قهدهغه دهکروئ، بهی هوپهیی مندال له کومهلگادا داهاتوویهکی باشتر پهیدا بکات. له میشکی ئینساندا تهنا یهک ناوهند بو زمان ههیه و بهیس و بنهوانی فیربوونی زمان، زمانی دایکه و زمانهکانی تر گهر به شیوهی مکانیکی سهیر بکروئ، له سهه هههه بهیس دهرهوا و له راستیدا، فیربوونی زمانی دووهم و سهههه و چهندووم و مک گوریی کوڈ له زمانیکهوه بو زمانیکی تر وایه.

نهم تئوریه که مندال بو داهاتووی ژبانی باشتره که ههه له سهه متاوه زمانی دایکی پشت گورخ بخت و یهکسهه زمانی دووهم فیربی، بو وینه له نیران فارسی، له تورکیا ترکی و له عیراق و سوریا عهرهیی و له کازاخستان و نهمنستان و پروس و نازمربایجان کازاخی، نهمهمنی، روسی، نازمرو و له نالمان زمانی نالمانی، ههه ههلهیه و ههه فهشلی هیناوه. بو وینه له نالمانی دهپهکانی شهست و ههفتا و ههشتا و نهوئ ئیدارمکانی نالمان داوایان له دایک و باوکهکانی بیانی

کرد، له مأل له گهل مندالهکانیان ئالمانی بدوین. ئهمه ئیستاش له ناو بنهالهکانی ترک، کورد، فارس دهیندرئ و همر ئهو مندالانه، زورترین گرفتیان له زمانی ئالمانی دا ههیه. زمانیک که له جیگای زمانی دایک داندراوه و نییه. به پیچهوانه ههموو ئهو مندالانه که به شیوهی سرووشتی زمانی دایک فیربوون، زمانی دووهم و سیههم و چهندهمیان باشتره، ئهوش ئهوه دهسهلمینی، ستروکتوری سههمی زمانی همر مروفتیک زمانی دایکه و گهر ئهم ستروکتوره له ریگای سروشتیههوه سهری نهگرتیی، له گووتن و نووسین و خودهبرین و ئیفادهکردن کیشه بو مندالهکه و کهسایهتییهکهی ساز دهکات. ئیمه له ئهنهستیتهکهمان سالانه رووبهروی مندالی لهو چهنه دهیین، که ژیانیان له مأل و له مهدرسه دوو چاری ئالوزی کراوه.

که مأل عه لیدوست: دیاره زمان به گشتیی جگه لهوهی نامراز و کهرسهی ئاخافتن و دهبرینه، بو ئیمههی کورد به هوکار گهلنیک که بو ههمووان ناشکران، له پرسنیکیی و ژههیی و زانستی زیاتریشه و بوونه پرسنیکیی سیاسی، ئیدیؤلوزیی و سهمیول و هیماهی خورگری و بهرنگار بوونهوه له ئاست ئهو داگیرکاری و ناسیمیلاسیونه سیسته ماتیکیههی که بهرانبهر گهلی کورد له نارادا بووه و ههیه. گهلی کورد له پهیوهند لهگهل ئهم پرسهده له کویدا قهراری گرتوه؟ نارهنده بهرپرس و پهیوهندیار هکانی وهک و مزارهتی رووشنیری بهی ههریمی کوردستان، دهزگاکانی چاپ و وهشان، ماسمیدیا و میدیا جوراوجور هکان چ دهواریک نهگرتن؟ چون ئهوانین سنوور هکانی ئیوان کاری زانستی، پیشهیی و پسپورانهی بواری زماناسیی و زمانهوانیی له بهرانبهر خواست و ههولیی میدیای نابهرپرس که چاوی تهنیا له ریژه و چهنه دابهتی بهنهر، خوینهر و بهر دهنگه و کهمتر بایهخ به چونایهتی، کوالیتی، کهیفیهت و ئاستی بهر ههمهینان ئهدات دیاریی بکهین؟

برایم فهرشی: زمان له چهوهی زانست و فهلسهفه، کهرسه و نامراز نییه. ههر چهند وهک کهرسههی پهیوهندی، کومونیکاسیون سهیر بکری، ئهدهبیات، هونهر، فهلسهفه، زانست، تهکنیک، سهنعت، سیاسهت و ههر چهشنه تیگهیشتنیک و ههر شتیکی مادی که بهر ههم هیندرابی، زمانی ئیدا بهکار هیندر اوه. من به بی زمان ناتوانم خوم وهک ئینسان دهبریم، بناسینم، نیشان بدهم و کهسایهتیم بنوینم. زمان که بهر دهوام بابهتی تیروانییی فهیلهسووفهکان بووه، دیاردهیهکی سهربهخویه که باس له سهری به کوتایی نهگهیشتهوه.

زمانی کوردی بو کورد دهبوو گرنگترین مهبهستی نهتهوهیی ههر تاکیک و کومهنگا و دام و دهزگاکانی سیاسی، کومه لایهتی، فه رهنگی، زانستی و حکوومهتی بایه، له بهر ئهوهی زمانی کوردی باز نهی سههمی کهسایهتی نهتهوهکه پیک دههینی. دامهزراندنی ههر چهشنه سیسته مهیکی سیاسی، ئابووری، کومه لایهتی، فه رهنگی حکوومهتی به بی بوونی زمانی کوردی، ناتهاوه. ولات و خهلی کوردستان له ریگای زمانهوه له یهک گری دهرتین. نرخی زمانی ئینگلیسی له نرخی دولاری ئامریکایی، کانه دایی و فوندی بریتانیایی بو ئابووری و سهنعت و سیاسهتی ئهو ولاتانه گرنگتره. نرخی زمانی ئالمانی بو سهرجهم پیکاتهکانی ههمه لایهتی ئهم ولاته، له ههر شتیکی تر بهر زتره، زمانی ئینگلیسی له پهکیهتی ئوروپا یانی ئوتوریهته. سهربهخوبوون به بی بوونی زمان، مانای سهربنهوهی پیکاتهکانی پیکهینهری نهتهوهیه!

ههر وهک چون بالندهکان به دهنگ و شیوهی دهبرینی دهنگ و شیوهی جریوه جریویان دناسرینهوه، ههر وهک چون ههر گیاندار یک به شیوهی دهنگیان و چونیهتی بهکار هینانیان دناسرینهوه، مروفتیش ههر وایه. کهلهشیر دهبی بقولینی، پیشله دهبی بمیاوینی، گورگ دهبی بلوورینی، قشقه ره دهبی بقیرینی و بولبول دهبی بخوینی، دهنا نه خویان خویان دناسنهوه و نه ئیمه دهیاناسینهوه. من و تو دهنوانیین زور باش له گهل یهک به ئالمانی بدوین و باشتر له فارسهکان فارسی بتهقنیین، بهلام ئیمه بهو زمانانه نانسرینهوه.

رهنگه کوتر نهوانی زمانی باز قیری، یان به پیچهوانه، بهلام ئینسان زمانی پهکتر قیردهین و دهبی قیرین، ههموو سامانی مادی و مانهوهی بهر ههمی ئینسان، له ریگای زمانهوه دهگوتیرینهوه، که فورم و قالبی جیاوازا پهیدا دهکات. جیهانی ئیمه به بی زمان، ههر وهک ژیانی ناو دارستانهکان له میلیون سال لهوه بهر هوه دهمایهوه و ئیمهش وهک دایناسورهکان له ناو دهچووین. زمان ئیمههی گهیاندهوته سهردهمی گلوبالیزم و دژیتالیزم. کورد له جیهانهدا به زمانهکهی خویهوه، دهمینتهوه.

به گشتی له مههر سیاسهت، میدیا، زانستگاکان، مهدرسه، وهشانخانهکان و دام ودهزگاکانی ئیداری و دهولهتی و حزبی و ههلویستیان سهبارته به زمانی کوردی و زمانی دایک، من بی سیاسهتی، بی بهرپرسایهتی و راری دهیینم و ئهوش مهترسییه. زمانیک که له ههموو بواریکدا بهکار نههیندرئ، مردنی نهتهوهی به دوا دا دیت. کورد به گشتی و سهرجهم دام ودهزگاکان و نوخبهی کورد، تیگهیشتنی ئاگاهانه و بهرپرسانهیان سهبارته به زمانی خویان له نزمترین ئاست دایه. زمانی کوردی بهرئ، کوردیش دهرئ. به گشتی کورد خوی له ژیر چهوسانهوهی زمانهکانی تر دهر باز نهکردوه، ههر ئهوش ریگای دهر باز بوونی سیاسی لی تنگ کردوتهوه. زوربهی خویندهوارانی کورد، که به زمانی دایکی خویان نانوسن، ناھوشیاریان نیسهبت به زمانی دایک و زمانی کوردی نیشان دهن، ههر وهها کهسایهتی خویان دهخنه بهر چاو.